

ПРИМЉЕНО: 18.10.2024

1334

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

НАРОДНА СКУПШТИНА

Посланичка група СРБИЈА ЦЕНТАР – СРЦЕ

Дана 18. октобра 2024. године

Београд

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	011-2425/24		

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На основу члана 99. став 1. тачка 7. и члана 107. став 1. Устава Републике Србије, члана 40. став 1. тачка 1. Закона о Народној скупштини и члана 150. став 1. Пословника Народне скупштине подносимо ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О „УКРАДЕНИМ БЕБАМА“ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ: ПРИСИЛНИ НЕСТАНАК МАЛОЛЕТНИКА, са предлогом да се узме у претрес.

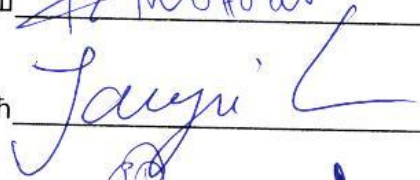
За представника предлагача одређујемо народну посланицу др Тијану Перић Дилигенски.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ

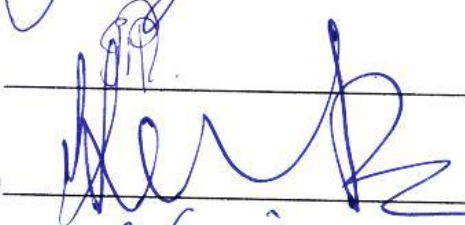
Здравко Понош

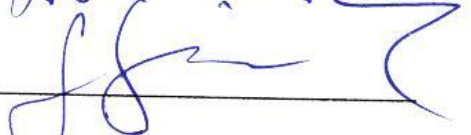
Стефан Јањић

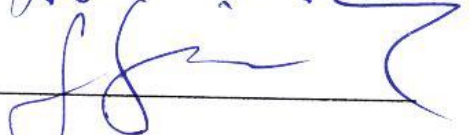
др Тијана Перић Дилигенски

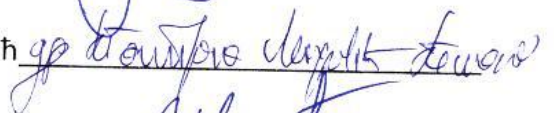
проф. др Драган Делић

проф. др Слободан Цвејић

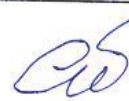
др Татјана Марковић - Топаловић

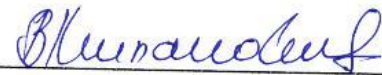
Слободан Илић

Слободан Петровић

Верица Милановић

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О „УКРАДЕНИМ БЕБАМА“ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ: ПРИСИЛНИ НЕСТАНАК МАЛОЛЕТНИКА

Људска права и међународно кривично право

ПОГЛАВЉЕ I

Предмет и делокруг примене закона

Члан 1.

Предмет и сврха

1. Сврха овог закона је да обезбеди регулаторне инструменте и ресурсе неопходне за признавање и делотворност права на истину, правду, репарацију и гаранције непонављања жртава тзв. „крађе беба“ у Републици Србији (нестанак, принудне експлоатације малолетника или присвајање малолетника) са последичном заменом идентитета од почетка Другог светског рата, што представља злочин против човечности.

Закон има за циљ да олакша неопходан истражни рад, регулишући прецизне административне процедуре, у складу са обавезама уговореним међународним конвенцијама и уговорима које је ратификовала Република Србија, међу којима су Конвенција о правима детета и Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилних нестанака, као и са другим важећим међународним стандардима.

2. Овај закон је заснован на поштовању основних људских права и основних слобода и изричито је инспирисан међународним документима о људским правима које је Република Србија ратификовала, проглашавајући за принципе његовог тумачења и примене:

- а) Трагање за истином о догађајима који су се десили.
- б) Примена деловања правде на догађаје који су се десили.
- ц) Свеобухватна поправка насталих штета.
- д) Успостављање гаранција за непонављање догађаја који су се десили.

Члан 2.

Субјективни обим

1. На основу овог закона, жртвама ових кривичних дела сматрају се:
 - а) Особе које сумњају, на основу било каквог документа, стручног сведочења или другог доказа, да су били директан објект присилне отмице из породице порекла и да им је замењен прави биолошки идентитет.

б) Биолошке мајке, очеви и сродници који су до четвртог степена у сродству са отетим лицима, који на основу било ког документа, стручног мишљења, сведочења или другог доказа сумњају да им је дете отето и да им је замењен прави биолошки идентитет. С обзиром на потешкоће да се поуздано докаже степен сродства, сматраће се да је овај услов испуњен уз обезбеђивање довољних елемената веродостојности, на основу неког доказа или сведочења.

в) Усвојитељи који докажу да су били жртве преваре у процесу усвајања особа идентификованих као жртве.

2. Разматраће појма жртве у складу са горе наведеним, подразумеваће примену Кривичног законика о статусу жртве кривичног дела.

2. Субјектима са јавним овлашћењима везаним за одредбе садржане у овом закону сматраће се:

а) Органи државне управе, управе аутономних заједница и ентитети који чине локалну управу.

б) Органи управе, без обзира на њихово име и правни субјективитет, интегрисани у територијалне јавне управе укључени у претходни одељак или зависни од њих, укључујући било коју врсту регистра.

ц) Амбасаде и конзуларна представништва Републике Србије у иностранству.

д) Болнице и домови здравља, центри за социјални рад, интегрисани у територијалне јавне управе укључене у одељак а) или зависне од њих.

е) Одговорни за вођење матичних књига при градским, односно општинским органима управе, односно градској управи града Београда и њихови запослени.

ф) Одговорни за војне и историјске архиве зависне од јавних организација и

г) Одговорни у казнено-поправним заводима или организацијама, или лица која их замењују или преузимају њихова овлашћења.

3. Одредбама овог закона обавезују се и следећи приватни субјекти:

а) Болнице или здравствене установе, центри за социјални рад, прихватилишта за децу и малолетна лица, резиденције, азили, фондације, удружења и слично, које су постојале у време када су извршена дела која су предмет овог закона или су правно наследила постојеће, или чувају архиве, досијее или било које информативне материјале у вези са истим чињеницама.

б) Агенције, невладине организације или друге организације, верске организације признате од стране државе, које су постојале у време када су противзаконито одвођена деца или су правно наследиле постојеће, или чувају досијее, или било који информативни материјал везано за исте чињенице.

в) Свако физичко или правно лице које је учествовало у догађајима дефинисаним у делокругу примене овог закона.

ПОГЛАВЉЕ II Обавезе

Члан 3. Обавезе носилаца јавних овлашћења

Носиоци јавних овлашћења су дужни:

1. Да изврше све потребне радње у потрази за несталим малолетницима, као и родитељима и биолошким сродницима до четвртог степена сродства, који су могли да буду жртве присвајања, присилног нестанка и/или замене идентитета, по службеној дужности или на захтев жртава. Носиоци јавних овлашћења подлежу обавези да гарантују жртвама стварну и законску могућност да поново утврде свој идентитет и под условом да желе, обнове своје породичне биолошке везе.
2. Да преиспитају и ако је потребно да пониште поступке противправног и присилног усвојења. Када се поступци усвојења пониште правноснажним судским одлукама, нови поступци усвојења би по изричитој жељи малолетника, сада пунолетних лица, могли да поново буду спроведени.
3. Да изричито обрађују и решавају у року од највише два месеца захтеве жртава у остваривању права садржаних у овом закону, у складу са одредбама Закона о парничном поступку.
4. Да гарантују жртвама приступ информацијама и досијеима о њиховим случајевима или информацијама које могу да помогну њиховом разјашњењу, а које се налазе у јавним и приватним архивима.
5. Да развију примену одговарајућих политика колективног памћења како би се постигла свеобухватна репарација за жртве и гарантовано непонављање почињених злочина.
6. Да подстичу, по службеној дужности, испитивање чињеница које чине делокруг примене овог закона и да у томе у потпуности сарађују.
7. Да жртвама, током истраге чињеница, пруже адекватну и бесплатну правну и психолошку помоћ, у роковима утврђеним важећим законодавством.

Члан 4. Обавезе приватних субјеката

Приватна лица која су везана одредбама овог закона дужна су да обрађују и решавају захтеве жртава у року од највише три месеца од њиховог подношења. Након што овај рок протекне без изричитог решења, жртва може да поднесе захтев за остваривање свог права пред надлежним државним органима.

ПОГЛАВЉЕ III

Права жртава

Члан 5.

Право на истину

1. Жртве имају право на увид у документацију која може бити од интереса за њих, а која се налази у досијеима и евиденцијама интегрисаним у јавну управу или у организацијама које су од њих зависне.

2 Жртве имају право на увид у документацију која може да их интересује, а која се налази у досијеима и евиденцијама приватних субјеката који су обвезници овог закона.

3. Право приступа у сваком случају подразумева бесплатне консултације и добијање копије документа из архива.

4. У случају увида у гробљанске књиге, право увида укључује и информације о следећим питањима, у вези са умрлим сродницима:

а) о лицу које је тражило сахрану умрлог лица.

б) о проглашеном узроку смрти.

в) о лекару који је потврдио смрт.

г) о субјекту који је преузео одговорност за сахрану.

д) о локацији пепела или гроба ако постоји, као и право на копију листа сахране.

Информације ће бити проширене на све доступне податке у вези са сахрањивањем фетуса и деце рођене, а наводно преминуле и сахрањене од стране породицишта или другог државног органа или организације.

5. Жртве ће имати приступ општинским статистичким подацима који сачињавају општински регистар, где се бележе рођени које су пријавиле болнице у различитим градовима и местима, уз идентификацију рођених, по округу или по болници.

Жртве имају право да буду обавештене и саветоване о корацима које треба предузети да би приступили информацијама садржаним у јавним и приватним књигама о пријему, рођењу и усвојењу, посебно у болницама, клиникама, установама за збрињавање деце и малолетних лица, центрима за социјални рад, у циљу проналажења документације која их повезује са њиховим биолошким рођацима и да добију упутства и помоћ да реше све препреке на које могу да наиђу у том поступку.

Жртве имају право да буду у пратњи специјализоване и бесплатне службе правних, психолошких, здравствених и других стручњака, који су потребни у свим фазама потраге за очување и негу физичког, менталног и емоционалног здравља жртава током целог процеса.

6. Право на увид у књиге усвојења и досијее о заштити малолетника имаће жртве које су усвојене или које су уписане под лажним подацима или изменом евиденције, као и сродници рођених до четвртог степена родства.

За остваривање овог права биће потребни докази којима се доказује интерес и правни легитимитет жртве.

7. Жртве имају право увида у све евиденције центара за социјални рад и центара за прихват деце о пријему, рођењу, усвојењу, старатељству и хранитељству.

8. Све установе и организације из члана 2, тачка 2 и 3 имају обавезу да чувају поверљивост досијеа који садрже податке о: рођењима, крштењима, смртима, абортусима, сахранама, ексхумацијама и редукцијама посмртних остатака, кремацијама, усвојењима, старатељствима и другим догађајима који утичу на рађање и умирање личности и утврђивање и модификовање односа родитељ - дете, као и књиге посетилаца наведених установа и организација, ако постоје. Све ове установе и организације биле би подложне истрази ако прогласе да све наведене тражене информације не постоје.

9. Када генетичари или хематолози кроз своју професионалну праксу утврде да се особа појављује као биолошки потомак неких родитеља који немају контакт са заинтересованом страном, пријавиће то специјалном тужилаштву које ће се бавити спровођењем закона о украденим бебама. Осим тога, ако је дотично лице пунолетно, о овој чињеници ће их обавестити лекар или здравствено особље које је испитивало ДНК узорке.

10. Сваки професионалац из било које дисциплине или јавне и приватне сфере који има доказе о локацији релевантне документације за потребе овог закона, дужан је да омогући увид и приступ жртвама које то затраже под условима наведеним у овом закону.

11. Органима безбедности и званичним организацијама које имају овлашћења у тој области мора бити дозвољен приступ документацији садржаној у досијеима и евиденцијама интегрисаним у државној управи и другим институцијама, укључујући гробља, матичне књиге, општинске и статистичке билтене, књиге усвојења, евиденције усвојења и усвојитеља, евиденције деце на старатељству и старатеља, евиденције деце на хранитељству и хранитеља, књиге које воде центри за социјални рад, књиге пријема породиља, евиденције порођаја, евиденције отпуста породиља, евиденције деце сахрањене о трошку болнице и других државних органа. Републички завод за статистику, Министарство спољних послова и Министарство за бригу о деци и породици дужно је да омогући међународну комуникацију и пренос личних података у сврху обраде ради спречавања, откривања, истраге или гоњења кривичних дела или извршења кривичних санкција за ове догађаје.

У сваком случају, копија приложене документације биће послата специјализованом тужилаштву ради уврштавања у Државни архив жртава крађе беба како би се олакшале истраге о овом питању.

12. Непоштовање обавеза наведених у овом члану представљаће прекршај, без прејудуцирања кривичне одговорности. Законом ће се детаљно уредити каталог прекршаја и санкција, као и поступак за њихово изрицање.

Члан 6.

Право на судску заштиту

1. Јавно тужилаштво ће предузети, по службеној дужности или на захтев жртава, све одговарајуће радње и у складу са Законом о кривичном поступку и Законом о јавном тужилаштву, покренуће поступке за утврђивање и доказивање кривице лица одговорних за извршења оваквих кривичних дела као и свеобухватну репарацију за жртве.

2. Ексхумације које су неопходне за остваривање права жртава, како на земљишту у јавном тако и у приватном власништву, плаћаће Министарство правде и/или Министарство за бригу о породици и демографију, а исплату ће вршити преко надлежних органа државне управе, у зависности од локације земљишта.

3. ДНК тестове или друге тестове који су неопходни за доказивање права жртава, обављаће Центар за молекуларну генетику при Биолошком факултету Универзитета у Београду (или слично тело које би могло да га замени у будућности), на захтев легитимне странке, специјализованих установа и Министарства правде.

Ексхумирање посмртних остатака за које се докаже да нису у сродству са лицима која су тражила исту, биће поново сахрањени, у достојанственој процедури сахране, од стране и о трошку градске управе на чијем су општинском подручју пронађени.

4. Државно тужилаштво, правосудни и полицијски органи као и поступајући лекари судски вештаци ће увек обезбедити поступак чувања ексхумираних посмртних остатака који ће бити пребачени на њихову техничку анализу и идентификацију, како би могли да се користе као материјал за вештачење у одговарајућем процесу.

5. Органи управе који воде матичне књиге ће полицији и правосудним органима, на њихов захтев, ставити на располагање дигиталне податке из сваке општине или округа о рођењу све деце између нула и пет година старости у случајевима петогодишњих пописа и између нула и једне године, у случајевима годишњих пописа. За почетну годину пописа узео се 1941. година.

6. Исто тако, канцеларија цивилног регистра или где је примењиво, Републички статистички завод ће на дигитализован начин, обезбедити податке о рођеним бебама, умрлим бебама, обављеним абортусима, као и променама припадности по рођењу у тим истим периодима ради ефикасности истраге.

Специјално тужилаштво за украдене бебе (присилни нестанак малолетних лица) на годишњем нивоу ће припремати и достављати републичком јавном тужиоцу извештај о поступању и у предметима украдених беба (присилни нестанак малолетних лица).

Наведени извештај ће бити саставни део годишњег извештаја о раду јавних тужилаштава који се доставља Народној скупштини на разматрање и усвајање.

Члан 7.

Право на свеобухватну репарацију

Жртве имају право на приступ свеобухватном програму репарације који се односи на њихове потребе и настоји да на адекватан начин поврати њихова права, међу којима су:

1. Признавање статуса жртава за оне који су погођени догађајима који су предмет овог закона створиће право на добијање бесплатне медицинске, правне и психолошке помоћи.
2. Жртве имају право да знају свој прави идентитет који ће им бити признат и уписан у свим званичним евиденцијама и документима.
3. Жртве имају право да подносе тужбе за накнаду штете против људи и институција одговорних за лишавање њихових права.
4. Жртве могу бесплатно да користе професионалне услуге посредовања како би се омогућило окупљања сродника.
5. Жртве имају право да не мењају своју припадност чак и ако се истрагом открије да је њихов биолошки идентитет другачији. Увек ће особа која тражи своје порекло да има право да одлучи да ли ће да задржи своју садашњу припадност или ће да поврати свој биолошки идентитет. Када се ова могућност искористи, лице ће бити уписано у матичне књиге са идентитетом по свом избору, не доводећи у питање чињеницу да се, ако се тражи, други идентитет појављује на маргини.
6. У процесима посредовања увек ће особа која је отета или противправно усвојена, да слободно одлучи да ли жели да се поново споји са својом биолошком породицом ако зна где се налази, али је обавезно да надлежни органи званичним путем обавесте биолошку породицу да је нестало лице пронађено.

Жртве имају право на поновно окупљање. Надлежна државна управа ће промовисати подршку жртвама од стране професионалаца из специјализованог и бесплатног јавног сервиса који треба да припреми и омогући овај поновни сусрет, ако се обе стране сложе. Ову службу треба да чине медијатори, психолошки и здравствени професионалци и лица стручна за бригу о физичком, менталном и емоционалном здрављу жртава, пре, током и након процеса поновног окупљања.

7. Све стране укључене у истрагу утврђивања и потврде идентитета, имају обавезу да се подвргну релевантним ДНК тестовима, не доводећи у питање права која им припадају као лицима која су истражена у кривичном поступку. У случају одбијања једне од страна, надлежни органи могу да користе материјал подложен генетској анализи као што је крв, пљувачка или слични узорци.

Члан 8. Право на гаранције непонављања

1. Државни органи и медији са националном фреквенцијом ће промовисати следеће мере, свако у својој надлежности, како би се избегло понављање појава сличних догађајима који су предмет овог закона:

- а) Кампање информисања и подизања свести.
- б) Информативне кампање о дешавањима путем јавних медија.
- в) Изношење чињеница које су предмет овог закона у образовним програмима на свим нивоима образовања.
- г) Обуке наставника и запослених у медијима о овим чињеницама. Посебну обуку треба да похађају припадници органа безбедности, судије, адвокати, тужиоци и судски вештаци.
- д) Одавања почаста и признања жртвама ових злочина.
- ђ) Институцију Дана сећања на украдене бебе и њихове породице.

2. Овим законом треба да се омогући транспарентност и приступ матичним књигама у којима се воде евиденције заснованих усвојења, хранитељства, стављања под старатељство малолетника, као и редовну годишњу инспекцију свих здравствених установа и центара за социјални рад. Законом треба да се уведу гаранције и процедуре управљања и верификације које имају за циљ елиминисање понашања које представља отмицу деце, незакониту промену грађанског статуса и трговину људима.

ПОГЛАВЉЕ IV Инструменти деловања

Члан 9. Државни јединствени архив жртава крађе беба

1. У оквиру Специјалног тужилаштва за „украдене бебе“ (присилни нестанак малолетних лица) биће формиран Државни јединствен архив жртава крађе беба (присилни нестанак малолетника) који ће обављати послове регистрације, пописа, чувања, стручне обраде и каталогизације материјала који га чине.

2. У његовом оснивању и раду учествоваће представници званично регистрованих удружења жртава, заштићених овим законом. Ове представнике предлажу чланови удружења жртава из редова друштвено признатих и цењених професионалаца који поседују знања о материји обухваћеној овим законом. Такође, могу да се закључе уговори о сарадњи са истраживачима из свих области ради правилног функционисања Државног јединственог архива, према утврђеним прописима.

За контролу рада Државног јединственог архива и за досијее жртава крађе беба који су прикупљени у информационом систему, биће надлежно Министарство правде Републике Србије.

3. Државни архив ће укључити попис свих погођених лица (без обзира на националну, верску, етничку или другу припадност), са територије Републике Србије и територије бивше Југославије, документацију која је резултат ДНК тестова, информације до којих дође и прикупи: Државна комисија за право на идентитет, тужилаштво специјализовано за предмете „украдене бебе”, специјализована јединица полиције. У Државном јединственом архиву биће складиштене и друге информације које могу да буду од користи за расветљавање случаја несталих беба.

4. Архива ће бити урађена у дигиталном формату, на невластничком софтверу, у складу са међународним стандардима и стандардима отвореног кода, како је регулисано законом Републике Србије и директивама и препорукама Европске уније (Директива ЕУ 2019/1024 Европског парламента и Савета од 20. јуна 2019. о отвореним подацима и поновној употреби информација јавног сектора); Законом о електронском документу, електронској документацији и услугама од поверења у електронском пословању, који регулише националну шему интероперабилности у области електронске управе и све друге прописе који их мењају или замењују.

5. За прикупљање, обраду и ширење информација из Архива, створиће се јединствена методологија са протоколима које ће заједнички развити и прегледати стручњаци за управљање дигиталним архивима и истраживачи и стручњаци за различите аспекте криминала.

6. Методологија описана у тачки 3 и 4 стандардизује критеријуме за прикупљање информација, дигитализацију, компјутерску обраду и каталогизацију, како би се омогућило укрштање података између различитих извора и делова Архива, као и претраживања, анализе, обраде, дисеминације као и свака друга функција која захтева рад са информацијама, било административна, правна, истражна, дидактичка или информативна.

7. Методологија описана у тачкама 3 и 4 биће прилагођена специфичностима третмана за сваку врсту жртве крађе бебе (на пример: породице које траже нестало дете, усвајање, старатељство, различите фазе кривичног дела, итд.).

8. Рад овог Архива ће у свим случајевима поштовати право на истину утврђено међународним правом. Процес конституисања, прикупљања података и рада Архива одвијаће се у складу са прописима.

Члан 10. Јединствена ДНК банка

1. Под стручним и професионалним руководством запослених у Центру за хуману молекуларну генетику при Биолошком факултету Универзитета у Београду (или сличног тела које би у будућности могло да га замени), биће створена „Јединствена ДНК банка“, која ће да садржи све релевантне информације везане за чињенице које су предмет овог закона, а које ће бити бесплатно доступне заинтересованим лицима, уз чување тајности и приватности корисника информација.

У њеном раду учествоваће и представници легално конституисаних удружења жртава, који ће такође омогућити добијање узорака из овог делокруга. Ове представнике ће да предлажу организације из реда признатих стручњака који познају материју обухваћену овим законом, у складу са прописима који регулишу рад ове јединствене ДНК банке.

2. Узорци коштаних остатака из ексхумација које су спроведене биће сачувани у једној банци ДНК, са њиховом ДНК узорком.

3. Жртве које су формално поднеле жалбу за догађаје обухваћене овим законом могу захтевати да се узму узорци за анализу њихове ДНК и упореде их са подацима који се чувају у овој банци без доношења судског налога и без новчане надокнаде. Поступање по захтеву и обављање потребних анализа је обавезно завршити и резултате доставити подносиоцу захтева, у року од три месеца, од дана подношења захтева, избегавајући пропадање узорака и тиме убрзавајући цео процес, а посебно код старијих особа. Непоступање по захтеву или непоштовање рока за одговор по захтеву подлеже санкционисању.

4. Центар за хуману молекуларну генетику при Биолошком факулету Универзитета у Београду или слично тело које би могло да га замени у будућности, гарантоваће да је број употребљених генетских маркера довољан да докаже сродство до четвртог степена.

5. Центар за хуману молекуларну генетику при Биолошком факулету Универзитета у Београду (или слично тело које би могло да га замени у будућности), узме у обзир, приликом процене могућих подударности генетских профила, посебне особености истражених случајева, не искључујући априори наставак инкорпорирања маркера чак и ако постоје разлике у документима у подацима о датумима рођења, болници или локацији где су се родила лица чији се профил упоређује.

ПОГЛАВЉЕ V

Комисија за право на идентитет

Члан 11.

Формирање Комисије и њене функције

Влада, у року од 30 дана од дана почетка примене овог закона, образује Комисију за право на идентитет (у даљем тексту Комисија), која је субјект јавног права. Комисија ће имати одговарајуће интердисциплинарно техничко особље. Њен састав и режим рада биће утврђени прописом који гарантује интеграцију представника легално конституисаних удружења жртава.

У циљу тражења несталих лица и пружања свеобухватне помоћи жртвама, задатак Комисије је да прикупља и обрађује све чињенице и податке који се налазе у поседу:

- 1) правосудних органа пред којима су вођени или се још увек воде преткривични и кривични поступци покренути по кривичним пријавама родитеља или других особа, а који садрже наводе о одузимању и трговини новорођеном децом;
- 2) органа унутрашњих послова који су или кроз примену полицијских овлашћења или поступајући по налозима правосудних органа задужених за вођење преткривичних и кривичних поступака, или на други начин, дошли у посед чињеница, података и сазнања који се односе на одузимање и трговину новорођеном децом;
- 3) свих медицинских установа које су у свом раду или на било који други начин дошле или су могле да дођу у контакт са трудницама, новорођеном децом или децом која су мртворођена, или децом која су убрзо након порођаја преминула у медицинским установама;
- 4) матичних служби јединица локалне самоуправе у које су уписиване чињенице рођења и смрти све деце за које постоји сумња да су одузета и да се њима трговало;
- 5) свих јавно - комуналних предузећа у чијој је надлежности била или још увек јесте обавеза сахрањивања погребних остатака мртворођене деце или деце која су преминула убрзо након порођаја у некој од медицинских установа;
- 6) свих центара за социјални рад, који би у свом поседу могли да имају чињенице, податке и сазнања која се односе на одузимање и трговину новорођеном децом;
- 7) свих других државних, покрајинских органа, као и органа јединица локалне самоуправе, и свих јавних предузећа и установа које би у свом поседу могле да имају чињенице, податке и сазнања који се односе на одузимање и трговину новорођеном децом.

Сви субјекти из става 2. овог члана у обавези су да Комисији омогуће приступ свим подацима којима располажу и разговор са запосленима у вези са сваким појединачним задатком Комисије.

Комисија има 15 чланова, од којих шест чланова Влада именује из реда представника министарстава надлежних за послове: правосуђа, унутрашњих послова, здравља, бриге о породици, државне управе, као и Безбедносно - информативне агенције, а девет чланова из реда представника регистрованих удружења родитеља која се баве питањима нестале новорођене деце, на усаглашени предлог тих удружења.

Комисија одлучује већином гласова од укупног броја чланова Комисије.

Комисија доноси Пословник о свом раду.

Комисија бира председника из реда чланова који су представници регистрованих удружења родитеља која се баве питањима нестале новорођене деце.

Комисија подноси годишњи извештај о свом раду Влади и надлежном одбору Народне скупштине.

Стручне и административно-техничке послове за потребе Комисије обавља Генерални секретаријат Владе.

Члан 12.

Специјално тужилаштво и посебна јединица полиције

1. Формира се Специјално тужилаштво за „украдене бебе“ (присилни нестанак малолетника), директно зависно од Републичког јавног тужиоца. Његова надлежност, организација и рад биће у складу са одредбама Закона о јавном тужилаштву, у оквиру одредбе о јавним тужилаштвима посебне надлежности.

2. Министарство унутрашњих послова формираће посебну полицијску јединицу која ће да обезбеди истрагу кривичних дела наведених у овом закону, у свом територијалном делокругу.

Члан 13.

Бесплатна правна помоћ жртвама

Сва лица обухваћена овим законом имају право на бесплатну правну помоћ за сва питања која су повезана са истраживањем и утврђивањем сродства, начином нестанка деце, повезивањем биолошких породица, утврђивањем кривице извршиоца крађе беба или учешћем у противзаконитом усвајању деце у Републици Србији и у иностранству.

Сва лица обухваћена овим законом имају право на бесплатно коришћење јавних медија ради проналаска својих сродника.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 14.

Обавезује се Влада Републике Србије да у року од три месеца донесе све одредбе неопходне за примену наведеног закона.

У процесу припреме ових одредби (укључујући и прописе), обавезно је да се консултују удружења која заступају жртве.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 1. и у члану 64. Устава Републике Србије. Члан 1. Устава прописује да је Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима. Члан 64. Устава регулише права детета, прописујући у ставу 2 да свако дете има право на лично име, упис у матичну књигу рођених, право да сазна своје порекло и право да очува свој идентитет.

Члан 8. Европске конвенције за заштиту људских права признаје да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота и дома, без спољног мешања.

Конвенција о праву детета коју је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација 20. новембра 1989. године, а Србија је ратификовала кроз Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација о правима детета ("Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 15/90 и "Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97), прописује право на идентитет као прво људско право које омогућава правилно остваривање слободног развоја личности, како за малолетника тако и за њихове родитеље.

Члан 8. Конвенције о праву детета прописује да:

1. Државе чланице се обавезују да поштују право детета на очување свог идентитета, укључујући држављанство, име и породичне везе, како је то признато законом, без незаконитог мешања.
2. У случајевима када је дете нелегално лишено неких или свих елемената свог идентитета, државе чланице пружају одговарајућу помоћ и заштиту како би му што брже био враћен идентитет.

Члан 9. Наведене конвенције прописује да државе чланице обезбеђују да ниједно дете не буде одвојено од својих родитеља против њихове воље.

Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилних нестанака Уједињених нација из 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године, а коју је Република Србија ратификовала 2011. године и објавила у "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 1/2011), у члану 25. утврђује:

1. Свака држава уговорница предузима неопходне мере у циљу спречавања и кажњавања у складу са њеним кривичним законом:
 - (а) нелегално уклањање деце која су подвргнута присилном нестанку, деце чији су отац, мајка или законски старатељ подвргнути присилном нестанку или деце рођене за време заточеништва мајке која је подвргнута присилном нестанку;

(б) фалсификовања, скривања или уништавања докумената која доказују стварни идентитет деце из горње тачке (а).

2. Свака држава уговорница предузима неопходне мере трагања и утврђивања идентитета деце из става 1 (а) овог члана и њиховог враћања породицама којима припадају у складу са законском процедуром и важећим међународним споразумима.

3. Свака држава чланица помаже другој у трагању, идентификовању и проналажењу деце из става 1 (а) овог члана.

4. С обзиром на потребу да се заштите најбољи интереси деце из става 1 (а) овог члана и њиховог права да сачувају или поново утврде свој идентитет, укључујући националност, име и породичне односе у складу са законом, државе уговорнице које признају систем усвајања или неки други облик збрињавања деце, увешће законске процедуре у циљу ревизије процедуре усвајања или збрињавања и уколико то одговара, поништавање било којег усвајања или збрињавања деце која су проистекла за време присилног нестанка.

5. У свим случајевима, а посебно у свим предметима који се односе на овај члан, најбољи интерес детета има приоритетан значај, а дете које је у стању да изрази своје мишљење има право да то мишљење изрази слободно, мишљењима детета се даје адекватна тежина у складу са старосћу и зрелошћу детета.

Република Србија је почетком 2011. признала надлежност Комитета Уједињених нација за присилне нестанке „да прима и разматра представке од или у име појединаца под њеном јурисдикцијом који тврде да су жртве кршења одредаба ове конвенције од стране те државе уговорнице“. Поменути комитет је подсетио Републику Србију да је њена дужност да трага за људима који су нестали током грађанског рата у бившој Југославији и током НАТО бомбардовања и да расветли њихову судбину.

Протокол Уједињених нација за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, усвојен у Палерму 2000. године, који је СРЈ такође ратификовала 2001. године, а наследила Република Србија ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/2001) који признаје присилни нестанак људи и куповину и продају људских бића као могуће облике злочина против човечности.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Деценијама, почевши од Другог светског рата, па све до данашњих дана, огроман број деце је краден из породицишта, затвора, отиман из хранитељских породица, центара за збрињавање малолетних лица, материјално угрожених породица. Њихова смрт је симулирана, а њихово присвајање или присилни нестанак скриван, чак и уз измењена или фалсификована званична документа. Њихове биолошке породице ни дан данас не знају где се они налазе. Процењује се да је до 1950-их више хиљада девојчица и дечака било под старатељством државе. Неки од ових података се још увек прикупљају кроз судске поступке, црквене књиге, евиденције матичних књига, државне архиве. Почевши од 1950-их година и током читавог периода репресије Информбироа, развила се друга фаза у којој је економска, политичка, морална и верска репресија претворила жене из најрањивијих сектора у повољне мете за отимање деце. Самохране мајке, прворотке, младе мајке, мајке

из велике - скромне породице, жене са културним и образовним недостацима, многе повезане против своје воље са Центром за социјални рад биле су циљане као повољна групација за ове нехумане праксе.

У југословенском периоду, бебе су нестајале из државних породилишта, у које су одлазиле породиље да се породе, да донесу на свет дете, а из којих су излазиле саме, без детета, са уверавањем да су им ћерка или син умрли. Власт је правдала ове догађаје потребом гушења наводног национализма и верске „затуцаности“ и јачањем идеје југословенства, економског развоја друштва, а не појединца, да би се деца тобож упутила у „добре породице“, које су друштвено корисније. Након увођења вишепартизма и демократије, наставило се са праксом отимања деце иако су ратификоване све међународне конвенције о заштити људских права. Демократски политички контекст није показао политичку вољу да стане на крај наведеним злочинима и промени кривичноправну реакцију у погледу некажњивости. Различите фазе овог тешког злочина повезане су временским континуитетом, а једна од најважнијих претпоставки је некажњивост за њихове извршиоце, која се протеже до данашњих дана.

Деца која су отимана из болница, затвора, из разних државних или приватних центара за прихват деце (хранитељских породица) до данашњег дана су лишена свог идентитета, породичног порекла, права да знају ко су. Учесће државе у нестанцима, у зависности од историјског тренутка, било је директно или индиректно, са прећутним пристанком, прикривањем, подршком и подстицањем и/или омогућавањем континуитета уз игнорисање злочина, што се огледа у истрагама о овим злочинима или у недостатку дужне пажње. У правној држави не може да се дозволи да хиљаде породица не знају шта се десило са њиховом децом, а да хиљаде грађана још увек не знају свој прави идентитет. Демократска држава вођена владавином права не би требало да дозволи одржавање система некажњивости који спречава истрагу и кривично гоњење таквих аберантних злочина.

Република Србија је 2020. године донела Закон о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породилишта у Републици Србији (“Службени гласник РС”, бр 18/2020). Намера наведеног закона није била откривање истине нити успостављање правде већ досуђивање тзв. правичне новчане накнаде нематеријалне штете због повреде права на породични живот. Већина родитеља којима су деца отета су незадовољни овим законским решењем које сматрају нехуманим и неправедним и отуда се намеће неопходност поновног нормирања ове болне и тешке теме. Циљ овог законског предлога је да крађа беба (присилни нестанак малолетника) постане злочин против човечности који не застарева.

III ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Овим законским предлогом уводи се низ правних института чији је циљ окривање истине о украденим бебама, остваривање права на откривање биолошког идентитета и

успостављање правде. Чланом 2. уводи се појам жртве овог кривичног дела који обухвата: особе које сумњају да им је замењен биолошки идентитет, биолошке мајке, очеве и сроднике до четвртог степена сродства са оетим лицима, усвојитеље који докажу да су били преварени у процесу усвајања особа идентификованих као жртве. Члан 5. јемчи наведеним жртвама право на истину које подразумева право на увид у документацију која може да буде од интереса за њих (а која се налази у досијеима и евиденцијама јавне управе и приватних субјеката) као и право на бесплатну правну и психолошку помоћ. Жртве уживају и право на судску заштиту, које је нормирано чланом 6. и које подразумева да ће јавно тужилаштво, по службеној дужности или на захтев жртава да покрене поступке за доказивање кривице лица одговорних за извршење ових кривичних дела као и свеобухватну репарацију за жртве. Чланом 7. прописује се право на репарацију које подразумева: право на бесплатну медицинску, правну и психолошку помоћ, право жртава да знају свој прави идентитет, који ће им бити признат и уписан у свим званичним документима и евиденцијама, право на подношење тужби за накнаду штете, право да не мењају своју припадност иако се истрагом утврди да им је биолошки идентитет другачији, право на поновно окупљање. Закон предвиђа формирање Државног архива жртава крађе беба, у оквиру Специјалног тужилаштва за „украдене бебе“ који ће обављати послове регистрације, пописа, чувања, стручне обраде и каталогизације материјала који га чине (члан 9.). Законодавац предвиђа и формирање Јединствене ДНК банке, које ће да садржи све релевантне информације везане за чињенице које су предмет овог закона и које ће бити бесплатно доступне свим заинтересованим лицима (члан 10.). Законодавац нормира и формирање Комисије за право на идентитет, која ће да прикупља и обрађује све податке који се налазе у поседу свих субјеката са јавним овлашћењима (члан 11.). Законом се предвиђа и формирање Специјалног тужилаштва за „украдене бебе“ као и посебна полицијска јединица која ће да се бави истрагама кривичних дела наведених у овом закону.

IV ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона нису потребна додатна финансијска средства у 2024. години. Надаље, биће неопходно да се издвоје финансијска средства за обуке специјалних

тужилаца надлежних за поступање у овој материји, као и за накнаде штета жртвама по основу тужби против људи и институција одговорних за лишавање њихових права.

V АНАЛИЗА ЕФЕКТА ЗАКОНА

Претходна нормативна решења нису успела да допринесу расветљавању случајева „украдених беба“ нити су резултирала кажњавањем одговорних лица за ова недела. Уз то, нису препознала категорије жртава ових злочина, нити су им омогућила право на истину и на откривање правог идентитета украдених беба. Овим законским предлогом, крађа беба (присилни нестанак малолетника) фактички постаје злочин против човечности који не застарева, па ће сродници отетог лица до четвртог степена сродства имати правну могућност да га траже. У складу са намером законодавца, жртве ће имати бесплатно право увида и добијање копије потребних докумената као и право на бесплатну медицинску, правну и психолошку помоћ, у свим фазама потраге. Поред наведеног, жртве ће имати и право на накнаду штете. Ефекти закона огледаће се у: трагању за истином о догађајима који су се десили, успостављању правде на дате догађаје, свеобухватној репарацији и успостављању гаранције за непонављање догађаја који су се десили.

ИЗЈАВА О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

1. Овлашћени предлагач прописа:

Народни посланици: Здравко Понош, Стефан Јањић, др Татјана Марковић Топаловић, Верица Милановић, др Тијана Перић Дилигенски, проф. др Драган Делић, проф. др Слободан Цвејић, Слободан Петровић, Слободан Илић

2. Назив прописа:

Предлог закона о „украденим бебама“ у Републици Србији: присилни нестанак малолетника

Proposal for the Law on “Stolen Babies” in the Republic of Serbia: Enforced Disappearance of Juveniles

3. Усклађеност прописа с одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум), односно с одредбама Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Прелазни споразум):

а) Одредба Споразума и Прелазног споразума која се односе на нормативну садржину прописа

/

б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума и Прелазног споразума

/

в) Оцена испуњености обавезе које произилазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума

/

г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произилазе из наведене одредбе Споразума и Прелазног споразума

/

д) Веза са Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније

/

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније:

а) Навођење одредби примарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима

/

б) Навођење секундарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима

/

в) Навођење осталих извора права Европске уније и усклађеност са њима

/

г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност

/

д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније

/

5. Уколико не постоје одговарајуће надлежности Европске уније у материји коју регулише пропис, и/или не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, потребно је образложити ту чињеницу. У овом случају, није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа. Табелу усклађености није потребно попуњавати и уколико се домаћим прописом не врши пренос одредби секундарног извора права Европске уније већ се искључиво врши примена или спровођење неког захтева који произилази из одредбе секундарног извора права (нпр. Предлогом одлуке о изради стратешке процене утицаја биће спроведена обавеза из члана 4. Директиве 2001/42/ЕЗ, али се не врши и пренос те одредбе директиве)

Не постоје прописи Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност

6. Да ли су претходно наведени извори права Европске уније преведени на српски језик?

/

7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик Европске уније?

Не.

8. Учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености.

/

Датум: 18. октобар 2024.